కృష్ణ యజుర్వేదీయ తైత్తిరీయ సంహితా

॥అథ పఞ్చమ కాణ్డే ద్వితీయః ప్రశ్నః॥

హరిః ఓమ్॥ విష్ణుముఖా వై దేవాశ్ఛన్దోభిరిమాఀల్లోకాననపజయ్యమభ్యజయన్ యద్విష్ణుక్రమాన్క్రమతే విష్ణురేవ భూత్వా యజమానశ్ఛన్దోభిరిమాఀల్లోకాననపజయ్యమభి జయతి విష్ణోః క్రమోఽస్యభిమాతిహేత్యాహ గాయత్రీ వై పృథివీ త్రైష్టుభమన్తరిక్షం జాగతీ ద్యౌరానుష్టుభీర్దిశశ్ఛన్దోభిరేవేమాఀల్లోకాన్యథాపూర్వమభి జయతి ప్రజాపతిరగ్నిమసృజత సోఽస్మాథ్సృష్టః [౧] పరాఙైత్తమేతయాఽన్వైదక్రన్దదితి తయా వై సోఽగ్నేః ప్రియం ధామావారున్ధ యదేతామన్వాహాగ్నేరేవైతయా ప్రియం ధామావ రున్ధ ఈశ్వరో వా ఏష పరాఙ్ప్రదఘో యో విష్ణుక్రమాన్క్రమతే చతసృభిరా వర్తతే చత్వారి ఛన్దాగ్ంసి ఛన్దాగ్ంసి ఖలు వా అగ్నేః ప్రియా తనూః ప్రియామేవాస్య తనువమభి [౨] పర్యావర్తతే దక్షిణా పర్యావర్తతే స్వమేవ వీర్యమను పర్యావర్తతే తస్మాద్దక్షిణోఽర్ధ ఆత్మనో వీర్యావత్తరోఽథో ఆదిత్యస్యైవావృతమను పర్యావర్తతే శునః శేపమాజీగర్తిం వరుణోఽగృహ్ణాథ్స ఏతాం వారుణీమపశ్యత్తయా వై స ఆత్మానం వరుణపాశాదముఞ్చద్వరుణో వా ఏతం గృహ్ణాతి య ఉఖాం ప్రతిముఞ్చత ఉదుత్తమం వరుణపాశమస్మదిత్యాహాత్మానమేవైతయా [౩] వరుణపాశాన్ముఞ్చత్యా త్వాహార్షమిత్యాహాహ్యైనగ్ం హరతి ధ్రువస్తిష్ఠావిచాచలిరిత్యాహ ప్రతిష్ఠిత్యై విశస్త్వా సర్వా వాఞ్ఛన్త్విత్యాహ విశైవైనగ్ం సమర్ధయత్యస్మిన్రాష్ట్రమధి శ్రయేత్యాహ రాష్ట్రమేవాస్మిన్ధ్రువమకర్యం కామయేత రాష్ట్రగ్గ్ స్యాదితి తమ్మనసా ధ్యాయేద్రాష్ట్రమేవ భవ- [౪] త్యగ్రే బృహన్నుషసామూర్ధ్వో అస్థాదిత్యాహాగ్రమేవైనగ్ం సమానానాం కరోతి నిర్జగ్మివాన్తమస ఇత్యాహ తమ ఏవాస్మాదప హన్తి జ్యోతిషాగాదిత్యాహ జ్యోతిరేవాస్మిన్దధాతి చతసృభిః సాదయతి చత్వారి ఛన్దాగ్ంసి

ఛన్దోభిరేవాతిచ్ఛన్దసోత్తమయా వర్ష్మ వా ఏష ఛన్దసాం యదతిచ్ఛన్దా వర్ష్మైవైనగ్ం
సమానానాం కరోతి సద్వతీ [౫] భవతి సత్త్వమేవైనం గమయతి వాథ్సప్రేణోప తిష్ఠత
ఏతేన వై వథ్సప్రీర్భాలన్దనోఽగ్నేః ప్రియం ధామావారున్ధాగ్నేరేవైతేన ప్రియం ధామావ రున్ధ
ఏకాదశం భవత్యేకధైవ యజమానే వీర్యం దధాతి స్తోమేన వై దేవా అస్మింల్లోక
ఆర్ధ్నువఞ్ఛన్దోభిరముష్మిన్థ్స్తోమస్యేవ ఖలు వా ఏతద్రూపం యద్వాథ్సప్రం
యద్వాథ్సప్రేణోపతిష్ఠత [౬] ఇమమేవ తేన లోకమభి జయతి
యద్విష్ణుక్రమాన్క్రమతేఽముమేవ తైర్లోకమభి జయతి పూర్వేద్యుః ప్ర
క్రామత్యుత్తరేద్యురుప తిష్ఠతే తస్మాద్యోగేఽన్యాసాం ప్రజానాం మనః క్షేమేఽన్యాసాం
తస్మాద్యాయావరః క్షేమ్యస్యేశే తస్మాద్యాయావరః క్షేమ్యమధ్యవస్యతి ముష్టీ కరోతి వాచం
యచ్ఛతి యజ్ఞస్య ధృత్యై ॥[౭]

సృష్టోఽ౦ భ్యేతయా భవతి సద్వత్యుపతిష్ఠతే ద్విచత్వారిగ్ంశచ్చ **॥5.2.1॥**

అన్నపతేఽన్నస్య నో దేహీత్యాహాఽగ్నిర్వా అన్నపతిః స ఏవాఽస్మా అన్నం
ప్రయచ్ఛత్యనమీవస్య శుష్మిణ ఇత్యాహాఽయక్ష్మస్యేతి వావైతదాహ ప్ర ప్రదాతారం తారిష
ఊర్జం నో ధేహి ద్విపదే చతుష్పద ఇత్యాహాఽఽశిషమేవైతామా శాస్త ఉదు త్వా విశ్వే దేవా
ఇత్యాహ ప్రాణా వై విశ్వే దేవాః [౮] ప్రాణైరేవైనముద్యచ్ఛతేఽగ్నే భరన్తు చిత్తిభిరిత్యాహ
యస్మా ఏవైనం చిత్తాయోద్యచ్ఛతే తేనైవైనగ్ం సమర్ధయతి చతసృభిరా సాదయతి
చత్వారి ఛన్దాగ్ంసి ఛన్దోభిరేవాఽతిచ్ఛన్దసోత్తమయా వర్ష్మ వా ఏషా ఛన్దసాం
యదతిచ్ఛన్దా వర్ష్మైవైనగ్ం సమానానాం కరోతి సద్వతీ భవతి సత్త్వమేవైనం గమయతి
ప్రేదగ్నే జ్యోతిష్మాన్ [౯] యాహీత్యాహ జ్యోతిరేవాఽస్మిన్దధాతి తనువా వా ఏష హినస్తి
యగ్ం హినస్తి మా హిగ్ంసీస్తనువా ప్రజా ఇత్యాహ ప్రజాభ్య ఏవైనగ్ం శమయతి రక్షాగ్ం
సి వా ఏతద్యజ్ఞగ్ం సచన్తే యదన ఉథ్సర్జత్యక్రన్దదిత్యన్వాహ రక్షసామపహత్యా అనసా

వహన్త్యపచితిమేవాఽస్మిన్దధాతి తస్మాదనస్వీ చ రథీ చాఽతిథీనామపచితతమా- [౧౦]
వపచితిమాన్భవతి య ఏవం వేద సమిధాఽగ్నిం దువస్యతేతి ఘృతానుషిక్తామవసితే సమిధమా దధాతి యథాఽతిథయ ఆగతాయస ర్పిష్వదాతిథ్యం క్రియతే తాదృగేవ తద్గాయత్రియా బ్రాహ్మణస్య గాయత్రో హి బ్రాహ్మణస్త్రిష్టుభా రాజన్యస్య త్రైష్టుభో హి రాజన్యోఽప్సు భస్మ ప్ర వేశయత్యప్సుయోనిర్వా అగ్నిః స్వామేవైనం యోనిం గమయతి తిసృభిః ప్ర వేశయతి త్రివృద్వా [౧౧] అగ్నిర్యావానేవాగ్నిస్తం ప్రతిష్ఠాం గమయతి పరా వా ఏషోఽగ్నిం వపతి యోఽప్సు భస్మ ప్రవేశయతి జ్యోతిష్మతీభ్యామవ దధాతి జ్యోతిరేవాఽస్మిన్దధాతి ద్వాభ్యాం ప్రతిష్ఠిత్యై పరా వా ఏష ప్రజాం పశూన్వపతి యోఽప్సు భస్మ ప్రవేశయతి పునరూర్జా సహ రయ్యేతి పునరుదైతి ప్రజామేవ పశూనాత్మన్ధత్తే పునస్త్వాఽఽదిత్యా [౧౨] రుద్రా వసవః సమిన్ధతామిత్యాహైతా వా ఏతం దేవతా అగ్రే సమైన్ధత తాభిరేవైనగ్ం సమిన్ధే బోధా స బోధీత్యుప తిష్ఠతే బోధయత్యేవైనం తస్మాథ్సుప్త్వా ప్రజాః ప్ర బుధ్యన్తే యథాస్థానముప తిష్ఠతే తస్మాద్యథాస్థానం పశవః పునరేత్యోప తిష్ఠన్తే॥[౧౩]

వై విశ్వే దేవా జ్యోతిష్మానపచితతమౌ త్రివృద్వా ఆదిత్యా ద్విచత్వారిగ్ంశచ్చ||**5.2.2**||

యావతీ వై పృథివీ తస్యై యమ ఆధిపత్యం పరీయాయ యో వై యమం దేవయజనమస్యా అనిర్యాచ్యాఽగ్నిం చినుతే యమాయైనగ్ం స చినుతేఽపేతేత్యధ్యవసాయయతి యమమేవ దేవయజనమస్యై నిర్యాచ్యాఽఽత్మనేఽగ్నిం చినుత ఇష్వగ్రేణ వా అస్యా అనామృతమిచ్ఛన్తో నాఽవిన్దన్తే దేవా ఏతద్యజురపశ్యన్నపేతేతి యదేతేనాఽధ్యవసాయయత్య- [౧౪] నామృత ఏవాఽగ్నిం చినుత ఉద్ధన్తి యదేవాఽస్యా అమేధ్యం తదప హన్త్యపోఽవోక్షతి శాన్త్యై సికతా ని వపత్యేతద్వా అగ్నేర్వైశ్వానరస్య రూపగ్ం రూపేణైవ వైశ్వానరమవ రున్ధ ఊషాన్ని వపతి పుష్టిర్వా ఏషా ప్రజననం

యదూషాః పుష్ట్యైమేవ ప్రజననేఽగ్నిం చినుతేఽథో సంజ్ఞాన యవ సంజ్ఞానగ్గ్ హ్యేతత్ [౧౪] పశూనాం యదూషా ద్యావాపృథివీ సహాఽఽస్తాం తే వియతీ అబ్రూతామస్త్వేవ నౌ సహ యజ్ఞియమితి యదముష్యా యజ్ఞియమాసీత్తదస్యామదధాత్త ఊషా అభవన్ యదస్యా యజ్ఞియమాసీత్తదముష్యామదధాత్తదదశ్చన్ద్రమసి కృష్ణమూషాన్నివపన్నదో ధ్యాయేద్ద్యావాపృథివ్యోరేవ యజ్ఞియేఽగ్నిం చినుతేఽయగ్ం సో అగ్నిరితి విశ్వా మిత్రస్య [౧౫] సూక్తం భవత్యేతేన వై విశ్వామిత్రోఽగ్నేః ప్రియం ధామాఽవాఽరున్ధాఽగ్నేరేవైతేన ప్రియం ధామాఽవ రున్ధే ఛన్దోభిర్వై దేవాః సువర్గంల్లోకమాయఞ్చతస్త్రః ప్రాచీరుప దధాతి చత్వారి ఛన్దాగ్ంసి ఛన్దోభిరేవ తద్యజమానః సువర్గంల్లోకమేతి తేషాగ్ం సువర్గంల్లోకం యతాన్దిశః సమవ్లీయన్త తే ద్వే పురస్తాథ్సమీచీ ఉపాఽదధత [౧౭] ద్వే పశ్చాథ్సమీచీ తాభిర్వై తే దిశోఽదృగ్ంహన్ యద్ద్వే పురస్తాథ్సమీచీ ఉపదధాతి ద్వే పశ్చాథ్సమీచీ దిశాం విధృత్యా అథో పశవో వై ఛన్దాగ్ంసి పశూనేవాఽస్మై సమీచో దధాత్యష్టావుప దధాత్యష్టాక్షరా గాయత్రీ గాయత్రోఽగ్నిర్యావానేవాగ్నిస్తం చినుతేఽష్టావుప దధాత్యష్టాక్షరా గాయత్రీ గాయత్రీ సువర్గంల్లోకమఞ్జసా వేద సువర్గస్య లోకస్య [౧౮] ప్రజ్ఞాత్యై త్రయోదశ లోకం పృణా ఉప దధాత్యేకవిగ్ంశతిః సం పద్యన్తే ప్రతిష్ఠా వా ఏకవిగ్ంశః ప్రతిష్ఠా గార్హపత్య ఏకవిగ్ంశస్యైవ ప్రతిష్ఠాం గార్హపత్యమను ప్రతి తిష్ఠతి ప్రత్యగ్నిం చిక్యానస్తిష్ఠతి య ఏవం వేద పఞ్చచితీకం చిన్వీత ప్రథమం చిన్వానః పాఙ్క్తో యజ్ఞః పాఙ్క్తాః పశవో యజ్ఞమేవ పశూనవ రున్ధే త్రిచితీకం చిన్వీత ద్వితీయం చిన్వానస్త్రయ ఇమే లోకా ఏష్వేవ లోకేషు [౧౯] ప్రతి తిష్ఠన్త్యేకచితీకం చిన్వీత తృతీయం చిన్వాన ఏకధా వై సువర్గో లోక ఏకవృతైవ సువర్గంల్లోకమేతి పురీషేణాఽభ్యూహతి తస్మాన్మాగ్ంసేనాఽస్థి ఛన్నన్న దుశ్చర్మా భవతి య ఏవం వేద పఞ్చ చితయో భవన్తి పఞ్చభిః పురీషైరభ్యూహతి దశ సం పద్యన్తే దశాక్షరా విరాడన్నం విరాడ్విరాజ్యేవాన్నాద్యే ప్రతి తిష్ఠతి॥[౨౦]

అధ్యవసాయయతి హ్యేతద్విశ్వామిత్రస్యాఽదధత ద్వే లోకస్య లోకేషు సప్తచత్వారిగ్ంశచ్చ॥**5.2.3**॥

వి వా ఏతౌ ద్విషాతే యశ్చ పురాఽగ్నిర్యశ్చోఖాయాగ్ం సమితమితి చతసృభిః సం ని వపతి చత్వారి ఛన్దాగ్ంసి ఛన్దాగ్ంసి ఖలు వా అగ్నేః ప్రియా తనూః ప్రియయైవైనౌ తనువా సగ్ం శాస్తి సమితమిత్యాహ తస్మాద్బ్రహ్మణా క్షత్రగ్ం సమేతి యథ్సం న్యుప్య వి హరతి తస్మాద్బ్రహ్మణా క్షత్రం వ్యేత్యృతుభి- [౨౧] ర్వా ఏతం దీక్షయన్తి స ఋతుభిరేవ విముచ్యో మాతేవ పుత్రం పృథివీ పురీష్యమిత్యాహర్తుభిరేవైనం దీక్షయిత్వర్తుభిర్వి ముఞ్చతి వైశ్వానర్యా శిక్యమా దత్తే స్వదయత్యేవైనన్నైర్ఋతీః కృష్ణాస్తిస్రస్తుషపక్వా భవన్తి నిర్ఋత్యై వా ఏతద్భాగధేయం యత్తుషా నిర్ఋత్యై రూపం కృష్ణగ్ం రూపేణైవ నిర్ఋతిం నిరవదయత ఇమాం దిశం యన్త్యేషా [౨౨] వై నిర్ఋత్యై దిక్స్వాయామేవ దిశి నిర్ఋతిం నిరవదయతే స్వకృత ఇరిణ ఉప దధాతి ప్రదరే వైతద్వై నిర్ఋత్యా ఆయతనగ్గ్ స్వ ఏవాఽఽయతనే నిర్ఋతిం నిరవదయతే శిక్యమభ్యుప దధాతి నైర్ఋతో వై పాశః సాక్షాదేవైనం నిర్ఋతిపాశాన్ముఞ్చతి తిస్ర ఉప దధాతి త్రేధావిహితో వై పురుషో యావానేవ పురుషస్తస్మాన్నిర్ఋతిమవ యజతే పరాచీరుప [౨౩] దధాతి పరాచీమేవాఽస్మాన్నిర్ఋతిం ప్ర ణుదతేఽప్రతీక్షమా యన్తి నిర్ఋత్యా అన్తర్హిత్యై మార్జయిత్వోప తిష్ఠన్తే మేధ్యత్వాయ గార్హపత్యముప తిష్ఠన్తే నిర్ఋతిలోక ఏవ చరిత్వా పూతా దేవలోకముపావర్తన్త ఏకయోప తిష్ఠన్త ఏకధైవ యజమానే వీర్యం దధతి నివేశనః సఙ్గమనో వసూనామిత్యాహ ప్రజా వై పశవో వసు ప్రజయైవైనం పశుభిః సమర్ధయన్తి॥[౨౪]

ఋతుభిరేషా పరాచీరుపాఽష్టాచత్వారిగ్ంశచ్చ||**5.2.4**||

పురుషమాత్రేణ వి మిమీతే యజ్ఞేన వై పురుషః సంమితో యజ్ఞపరుషైవైనం వి మిమీతే యావాన్పురుష ఊర్ధ్వబాహుస్తావాన్భవత్యేతావద్వై పురుషే వీర్యం వీర్యేణైవైనం వి మిమీతే పక్షీ భవతి న హ్యపక్షః పతితుమర్హత్యరత్నినా పక్షౌ ద్రాఘీయాగ్ంసౌ

భవతస్తస్మాత్పక్షప్రవయాగ్ంసి వయాగ్ంసి వ్యామమాత్రౌ పక్షౌ చ పుచ్ఛం చ భవత్యేతావద్వై పురుషే వీర్యం [౨౫] వీర్యసంమితో వేణునా వి మిమీత ఆగ్నేయో వై వేణుః సయోనిత్వాయ యజుషా యునక్తి యజుషా కృషతి వ్యావృత్త్యై షడ్గవేన కృషతి షడ్వా ఋతవ ఋతుభిరేవైనం కృషతి యద్ద్వాదశగవేన సంవథ్సరేణైవేయం వా అగ్నేరతిదాహాదబిభేత్సైతద్ద్విగుణమపశ్యత్కృష్టం చాకృష్టం చ తతో వా ఇమాం ఽనాత్యదహద్యత్కృష్టం చాఽకృష్టం చ [౨౬] భవత్యస్యా అనతిదాహాయ ద్విగుణం త్వా అగ్నిముద్యన్తుమర్హతీత్యాహుర్యత్కృష్టం చాఽకృష్టం చ భవత్యగ్నేరుద్యత్యా ఏతావన్తో వై పశవో ద్విపాదశ్చ చతుష్పాదశ్చ తాన్ యత్ప్రాచ ఉథ్సృజేద్రుద్రాయాపి దధ్యాద్యద్దక్షిణా పితృభ్యో ని ధువేద్యత్ప్రతీచో రక్షాగ్ంసి హన్యురుదీచ ఉథ్సృజత్యేషా వై దేవమనుష్యాణాగ్ం శాన్తా దిక్ [౨౭] తామేవైనాననూథ్సృజత్యథో ఖల్విమాం దిశముథ్సృజత్యసౌ వా ఆదిత్యః ప్రాణః ప్రాణమేవైనాననూథ్సృజతి దక్షిణా పర్యావర్తన్తే స్వమేవ వీర్యమను పర్యావర్తన్తే తస్మాద్దక్షిణోఽర్ధ ఆత్మనో వీర్యావత్తరోఽథో ఆదిత్యస్యైవాఽఽవృతమను పర్యావర్తన్తే తస్మాత్పరాఞ్చః పశవో వి తిష్ఠన్తే ప్రత్యఞ్చ ఆ వర్తన్తే తిస్రస్తిస్రః సీతాః [౨౮] కృషతి త్రివృతమేవ యజ్ఞముఖే వి యాతయత్యోషధీర్వపతి బ్రహ్మణాఽన్నమవ రున్ధేఽర్కేఽర్కశ్చీయతే చతుర్దశభిర్వపతి సప్త గ్రామ్యా ఓషధయః సప్తాఽఽరణ్యా ఉభయీషామవరుద్ధ్యై అన్నస్యాన్నస్య వపత్యన్నస్యాన్నస్యాఽవరుద్ధ్యై కృష్టే వపతి కృష్టే హ్యోషధయః ప్రతితిష్ఠన్త్యనుసీతం వపతి ప్రజాత్యై ద్వాదశసు సీతాసు వపతి ద్వాదశ మాసాః సంవథ్సరః సంవథ్సరేణైవాఽస్మా అన్నం పచతి యదగ్నిచి- [౨౯] దనవరుద్ధస్యాఽశ్నీయాదవరుద్ధేన వ్యృధ్యేత యే వనస్పతీనాం ఫలగ్రహయస్తానిధ్మేఽపి ప్రోక్షేదనవరుద్ధస్యాఽవరుద్ధ్యై దిగ్భ్యో లోష్టాన్థ్సమస్యతి దిశామేవ వీర్యమవరుధ్య దిశాం వీర్యేఽగ్నిం చినుతే యం ద్విష్యాద్యత్ర స స్యాత్తస్యై దిశో లోష్టమా హరేదిషమూర్జమహమిత ఆ దద ఇతీషమేవోర్జం తస్యై దిశోఽవ రున్ధే క్షోధుకో భవతి

యస్తస్యాం దిశి భవత్యుత్తరవేదిముప వపత్యుత్తరవేద్యాగ్ హ్యగ్నిశ్చీయతేఽథో పశవో వా
ఉత్తరవేదిః పశూనేవాఽవ రున్ధేఽథో యజ్ఞపరుషోఽనన్తరిత్యై॥[30]

చ భవత్యేతావద్వై పురుషే వీర్యం యత్కృష్టం చాఽకృష్టం చ దీక్షితా అగ్ని చిదవ పఞ్చవిగ్ంశతిశ్చ||**5.2.5**||

అగ్నే తవ శ్రవో వయ ఇతి సికతా ని వపత్యేతద్వా అగ్నేర్వైశ్వానరస్య సూక్తగ్ం సూక్తేనైవ
వైశ్వానరమవ రున్ధే షడ్భిర్ని వపతి షడ్వా ఋతవః సంవత్సరః సంవత్సరోఽగ్నిర్వైశ్వానరః
సాక్షాదేవ వైశ్వానరమవ రున్ధే సముద్రం వై నామైతచ్ఛన్దః సముద్రమను ప్రజాః ప్ర
జాయన్తే యదేతేన సికతా ని వపతి ప్రజానాం ప్రజననాయేన్ద్రో [30] వృత్రాయ వజ్రం
ప్రాఽహరథ్స త్రేధా వ్యభవథ్స్ఫ్యస్తృతీయగ్ం రథస్తృతీయం యూపస్తృతీయం యేఽన్తః
శరా అశీర్యన్త తాః శర్కరా అభవన్తచ్ఛర్కరాణాగ్ం శర్కరత్వం వజ్రో వై శర్కరాః
పశురగ్నిర్యచ్ఛర్కరాభిరగ్నిం పరిమినోతి వజ్రేణైవాఽస్మై పశూన్పరి గృహ్ణాతి తస్మాద్వజ్రేణ
పశవః పరిగృహీతాస్తస్మాథ్స్థేయానస్థేయసో నోప హరతే త్రిసప్తాభిః పశుకామస్య [3౨] పరి
మినుయాథ్సప్త వై శీర్షణ్యాః ప్రాణాః ప్రాణాః పశవః ప్రాణైరేవాఽస్మై పశూనవ రున్ధే
త్రిణవాభిర్భ్రాతృవ్యవతస్త్రివృతమేవ వజ్రగ్ం సంభృత్య భ్రాతృవ్యాయ ప్ర హరతి స్తృత్యా
అపరిమితాభిః పరి మినుయాదపరిమితస్యాఽవరుద్ధ్యై యం కామయేతాఽపశుః
స్యాదిత్యపరిమిత్య తస్య శర్కరాః సికతా వ్యూహేదపరిగృహీత ఏవాఽస్య విషూచీనగ్ం రేతః
పరా సిఞ్చత్యపశురేవ భవతి [33] యం కామయేత పశుమాన్థ్స్యాదితి పరిమిత్య తస్య
శర్కరాః సికతా వ్యూహేత్పరిగృహీత ఏవాఽస్మై సమీచీనగ్ం రేతః సిఞ్చతి పశుమానేవ
భవతి సౌమ్యా వ్యూహతి సోమో వై రేతోధా రేత ఏవ తద్దధాతి గాయత్రియా బ్రాహ్మణస్య
గాయత్రో హి బ్రాహ్మణస్త్రిష్టుభా రాజన్యస్య త్రైష్టుభో హి రాజన్యః శంయుం
బార్హస్పత్యమ్మేధో నోపాఽనమథ్సోఽగ్నిం ప్రాఽవిశ- [3౪] థ్సోఽగ్నేః కృష్ణో రూపం
కృత్వోదాయత సోఽశ్వం ప్రాఽవిశథ్సోఽశ్వస్యాఽవాన్తరశఫోఽభవద్యదశ్వమాక్రమయతి య

ఏవ మేధోఽశ్వం ప్రావిశత్తమేవావ రుంధే ప్రజాపతినాఽగ్నిశ్చేతవ్య ఇత్యాహుః ప్రాజాపత్యోఽశ్వో యదశ్వమాక్రమయతి ప్రజాపతినైవాఽగ్నిం చినుతే పుష్కరపర్ణముప దధాతి యోనిర్వా అగ్నేః పుష్కరపర్ణగ్ం సయోనిమేవాఽగ్నిం చినుతేఽపాం పృష్ఠమసీత్యుప దధాత్యపాం వా ఏతత్పృష్ఠం యత్పుష్కరపర్ణగ్ం రూపేణైవైనదుప దధాతి॥[౩౫]

ఇన్ద్రః పశుకామస్య భవత్యవిశత్సయోనిం విగ్ంశతిశ్చ||**5.2.6**||

బ్రహ్మ జజ్ఞానమితి రుక్మముప దధాతి బ్రహ్మముఖా వై ప్రజాపతిః ప్రజా అసృజత బ్రహ్మముఖా ఏవ తత్ప్రజా యజమానః సృజతే బ్రహ్మ జజ్ఞానమిత్యాహ తస్మాద్బ్రాహ్మణో ముఖ్యో ముఖ్యో భవతి య ఏవం వేద బ్రహ్మవాదినో వదన్తి న పృథివ్యాన్నాఽన్తరిక్షే న దివ్యగ్నిశ్చేతవ్య ఇతి యత్పృథివ్యాం చిన్వీత పృథివీగ్ం శుచాఽర్పయేన్నౌషధయో న వనస్పతయః [౩౬] ప్ర జాయేరన్ యదన్తరిక్షే చిన్వీతాఽన్తరిక్షగ్ం శుచాఽర్పయేన్న వయాగ్ంసి ప్ర జాయేరన్ యద్దివి చిన్వీత దివగ్ం శుచాఽర్పయేన్న పర్జన్యో వర్షేద్రుక్మముప దధాత్యమృతం వై హిరణ్యమమృత ఏవాఽగ్నిం చినుతే ప్రజాత్యై హిరణ్మయం పురుషముప దధాతి యజమానలోకస్య విధృత్యై యదిష్టకాయా ఆతృణ్ణమనూపదధ్యాత్పశూనాం చ యజమానస్య చ ప్రాణమపి దధ్యాద్దక్షిణతః [౩౭] ప్రాఞ్చముప దధాతి దాధార యజమానలోకం న పశూనాం చ యజమానస్య చ ప్రాణమపి దధాత్యథో ఖల్విష్టకాయా ఆతృణ్ణమనూప దధాతి ప్రాణానాముత్సృష్ట్యై ద్రప్సశ్చస్కన్దేత్యభి మృశతి హోత్రాస్వేవైనం ప్రతి ష్ఠాపయతి స్రుచావుప దధాత్యాజ్యస్య పూర్ణాం కార్ష్మర్యమయీం దధ్నః పూర్ణామౌదుమ్బరీమియం వై కార్ష్మర్యమయ్యసావౌదుమ్బరీమే ఏవోప ధత్తే [౩౮] తూష్ణీముప దధాతి న హీమే యజుషాఽఽప్తుమర్హతి దక్షిణాం కార్ష్మర్యమయీముత్తరామౌదుమ్బరీం తస్మాదస్యా అసావుత్తరాఽఽజ్యస్య పూర్ణాఙ్కార్ష్మర్యమయీం వజ్రో వా ఆజ్యం వజ్రః కార్ష్మర్యో

వజ్రేణైవ యజ్ఞస్య దక్షిణతో రక్షాగ్స్యప హన్తి దధ్నః పూర్ణామౌదుమ్బరీం పశవో వై
దధ్యూర్గ్గుదుమ్బరః పశుష్వేవోర్జం దధాతి పూర్ణే ఉప దధాతి పూర్ణే ఏవైన [౩౯]
మముష్మింల్లోక ఉప తిష్ఠేతే విరాజ్యగ్నిశ్చేతవ్య ఇత్యాహుః స్రుగ్వై విరాడ్యత్స్రుచావుప
దధాతి విరాజ్యేవాఽగ్నిం చినుతే యజ్ఞముఖేయజ్ఞముఖే వై క్రియమాణే యజ్ఞగ్ం
రక్షాగ్ంసి జిఘాగ్ంసన్తి యజ్ఞముఖగ్ం రుక్మో యద్రుక్మం వ్యాఘారయతి యజ్ఞముఖాదేవ
రక్షాగ్గ్స్యప హన్తి పఞ్చభిర్వ్యాఘారయతి పాఙ్క్తో యజ్ఞో యావానేవ
యజ్ఞస్తస్మాద్రక్షాగ్స్యప హన్త్యక్ష్ణయా వ్యాఘారయతి తస్మాదక్ష్ణయా పశవోఽఙ్గాని ప్ర
హరన్తి ప్రతిష్ఠిత్యై॥[౪౦]

వనస్పతయో దక్షిణతో ధత్త ఏనం తస్మాదక్ష్ణయా పఞ్చ చ॥**5.2.7**॥

స్వయమాతృణ్ణాముప దధాతీయం వై స్వయమాతృణ్ణేమామేవోప ధత్తేఽశ్వముప
ఘ్రాపయతి ప్రాణమేవాఽస్యాం దధాత్యథో ప్రాజాపత్యో వా అశ్వః ప్రజాపతినైవాఽగ్నిం
చినుతే ప్రథమేష్టకోపధీయమానా పశూనాం చ యజమానస్య చ ప్రాణమపి దధాతి
స్వయమాతృణ్ణా భవతి ప్రాణానాముథ్సృష్ట్యా అథో సువర్గస్య లోకస్యాఽనుఖ్యాత్యా
అగ్నావగ్నిశ్చేతవ్య ఇత్యాహురేష వా [౪౧] అగ్నిర్వైశ్వానరో యద్బ్రాహ్మణస్తస్మై
ప్రథమామిష్టకాం యజుష్కృతాం ప్ర యచ్ఛేత్తాం బ్రాహ్మణశ్చోపదధ్యాతామగ్నావేవ తదగ్నిం
చినుత ఈశ్వరో వా ఏష ఆర్తిమార్తోర్యోఽవిద్వానిష్టకాముపదధాతి త్రీన్వరాన్దద్యాత్త్రయో వై
ప్రాణాః ప్రాణానాగ్ స్తృత్యై ద్వావేవ దేయౌ ద్వౌ హి ప్రాణావేక ఏవ దేయ ఏకో హి ప్రాణః
పశు- [౪౨] ర్వా ఏష యదగ్నిర్న ఖలు వై పశవ ఆయవసే రమన్తే దూర్వేష్టకాముప
దధాతి పశూనాం ధృత్యై ద్వాభ్యాం ప్రతిష్ఠిత్యై కాణ్డాత్కాణ్డాత్ప్రరోహన్తీత్యాహ
కాణ్డేనకాణ్డేన హ్యేషా ప్రతితిష్ఠత్యేవా నో దూర్వే ప్ర తను సహస్రేణ శతేన చేత్యాహ
సాహస్రః ప్రజాపతిః ప్రజాపతేరాప్త్యై దేవలక్ష్మం వై త్ర్యాలిఖితా తాముత్తరలక్ష్మాణం దేవా

ఉపాఽదధతాఽధరలక్ష్మాణమసురా యం [౪౩] కామయేత వసీయాన్థ్స్యాదిత్యుత్తరలక్ష్మాణం తస్యోప దధ్యాద్వసీయానేవ భవతి యం కామయేత పాపీయాన్థ్స్యాదిత్యధరలక్ష్మాణం తస్యోప దధ్యాదసురయోనిమేవైనమను పరా భావయతి పాపీయాన్భవతి త్ర్యాలిఖితా భవతీమే వై లోకాస్త్ర్యాలిఖితైభ్య ఏవ లోకేభ్యో భ్రాతృవ్యమన్తరేత్యఙ్గిరసః సువర్గఁల్లోకం యతః పురోడాశః కూర్మో భూత్వాఽను ప్రాఽసర్ప- [౪౪] ద్యత్కూర్మముపదధాతి యథా క్షేత్రవిదఞ్జసా నయత్యేవమేవైనం కూర్మః సువర్గఁల్లోకమఞ్జసా నయతి మేధో వా ఏష పశూనాం యత్కూర్మో యత్కూర్మముపదధాతి స్వమేవ మేధం పశ్యన్తః పశవ ఉప తిష్ఠన్తే శ్మశానం వా ఏతత్క్రియతే యన్మృతానాం పశూనాగ్ం శీర్‌షాణ్యుపధీయన్తే యజ్జీవన్తం కూర్మముపదధాతి తేనాఽశ్మశానచిద్వాస్తవ్యో వా ఏష యత్- [౪౫] కూర్మో మధు వాతా ఋతాయత ఇతి దధ్నా మధుమిశ్రేణాఽభ్యనక్తి స్వదయత్యేవైనం గ్రామ్యం వా ఏతదన్నం యద్దధ్యారణ్యమ్మధు యద్దధ్నా మధుమిశ్రేణాఽభ్యనక్త్యుభయస్యాఽవరుద్ధ్యై మహీ ద్యౌః పృథివీ చ న ఇత్యాహాఽఽభ్యామేవైనముభయతః పరి గృహ్ణాతి ప్రాఞ్చముప దధాతి సువర్గస్య లోకస్య సమష్ట్యై పురస్తాత్ప్రత్యఞ్చముప దధాతి తస్మాత్- [౪౬] పురస్తాత్ప్రత్యఞ్చః పశవో మేధముప తిష్ఠన్తే యో వా అపనాభిమగ్నిం చినుతే యజమానస్య నాభిమను ప్ర విశతి స ఏనమీశ్వరో హిగ్ంసితోరులూఖలముప దధాత్యేషా వా అగ్నేర్నాభిః సనాభిమేవాగ్నిం చినుతే హిగ్ంసాయా ఔదుమ్బరమ్భవత్యూర్గ్వా ఉదుమ్బర ఊర్జమేవావ రున్ధే మధ్యత ఉప దధాతి మధ్యత ఏవాఽస్మా ఊర్జం దధాతి తస్మాన్మధ్యత ఊర్జా భుఞ్జత ఇయద్భవతి ప్రజాపతినా యజ్ఞముఖేన సంమితమవ హన్త్యన్నమేవాఽకర్వైష్ణవ్యర్చోప దధాతి విష్ణుర్వై యజ్ఞో వైష్ణవా వనస్పతయో యజ్ఞ ఏవ యజ్ఞం ప్రతి ష్ఠాపయతి॥[౪౭]

ఏష వై పశుర్యమసర్పదేష యత్తస్మాత్తస్మాథ్సప్తవిగ్ంశతిశ్చ||**5.2.8**||

ఏషాం వా ఏతల్లోకానాం జ్యోతిః సమ్భృతం యదుఖా యదుఖాముపదధాత్యేభ్య ఏవ లోకేభ్యో జ్యోతిరవ రున్ధే మధ్యత ఉప దధాతి మధ్యత ఏవాఽస్మై జ్యోతిర్దధాతి తస్మాన్మధ్యతో జ్యోతిరుపాఽఽస్మహే సికతాభిః పూరయత్యేతద్వా అగ్నేర్వైశ్వానరస్య రూపగ్ం రూపేణైవ వైశ్వానరమవ రున్ధే యం కామయేత క్షోధుకః స్యాదిత్యూనాం తస్యోప [౪౦] దధ్యాత్క్షోధుక ఏవ భవతి యం కామయేతాఽనుపదస్యదన్నమద్యాదితి పూర్ణాం తస్యోప దధ్యాదనుపదస్యదేవాఽన్నమత్తి సహస్రం వై ప్రతి పురుషః పశూనాం యచ్ఛతి సహస్రమస్యే పశవో మధ్యే పురుషశీర్షముప దధాతి సవీర్యత్వాయోఖాయామపి దధాతి ప్రతిష్ఠామేవైనద్గమయతి వ్యృధం వా ఏతత్ప్రాణైరమేధ్యం యత్పురుషశీర్షమమృతం ఖలు వై ప్రాణా [౪౧] అమృతగ్ం హిరణ్యం ప్రాణేషు హిరణ్యశల్కాన్ప్రత్యస్యతి ప్రతిష్ఠామేవైనద్గమయిత్వా ప్రాణైః సమర్ధయతి దధ్నా మధుమిశ్రేణ పూరయతి మధవ్యోఽసానీతి శృతాతఙ్క్యేన మేధ్యత్వాయ గ్రామ్యం వా ఏతదన్నం యద్దధ్యారణ్యమ్మధు యద్దధ్నా మధుమిశ్రేణ పూరయత్యుభయస్యాఽవరుద్ధ్యై పశుశీర్షాణ్యుప దధాతి పశవో వై పశుశీర్షాణి పశూనేవాఽవ రున్ధే యం కామయేతాఽపశుః స్యాదితి [౫౦] విషూచీనాని తస్యోప దధ్యాద్విషూచ ఏవాఽస్మాత్పశూన్దధాత్యపశురేవ భవతి యం కామయేత పశుమాన్థ్స్యాదితి సమీచీనాని తస్యోప దధ్యాథ్సమీచ ఏవాఽస్మై పశూన్దధాతి పశుమానేవ భవతి పురస్తాత్ప్రతీచీనమశ్వస్యోప దధాతి పశ్చాత్ప్రాచీనమృషభస్యాఽపశవో వా అన్యే గోఅశ్వేభ్యః పశవో గోఅశ్వానేవాఽస్మై సమీచో దధాత్యేతావన్తో వై పశవో [౫౦] ద్విపాదశ్చ చతుష్పాదశ్చ తాన్వా ఏతదగ్నౌ ప్ర దధాతి యత్పశుశీర్షాణ్యుపదధాత్యముమారణ్యమను తే దిశామీత్యాహ గ్రామ్యేభ్య ఏవ పశుభ్య ఆరణ్యాన్పశూఞ్చుచమనూథ్సృజతి తస్మాథ్సమావత్పశూనాం ప్రజాయమానానామారణ్యాః పశవః కనీయాగ్ంసః శుచా హ్యృతాః సర్పశీర్షముప దధాతి యైవ సర్పే త్విషిస్తామేవాఽవ రున్ధే [౫౨] యథ్సమీచీనం

పశుశీర్షైరుప దధ్యాద్గ్రామ్యాన్పశూన్దగ్ంశుకాః స్యుర్యద్విషూచీనమారణ్యాన్ యజురేవ
వదేదవ తాం త్విషిగ్ం రున్ధే యా సర్పే న గ్రామ్యాన్పశూన్ హినస్తి నాఽఽరణ్యానథో
ఖలూపధేయమేవ యదుపదధాతి తేన తాం త్విషిమవ రున్ధే యా సర్పే యద్యజుర్వదతి
తేన శాన్తమ్॥[౫౩]

*ఊనాన్తస్యోప ప్రాణాః స్యాదితి వై పశవో రున్ధే చతుశ్చత్వారిగ్ం శచ్చ॥**5.2.9**॥*

పశుర్వా ఏష యదగ్నిర్యోనిః ఖలు వా ఏషా పశోర్వి క్రియతే యత్ప్రాచీనమైష్టకాద్యజుః
క్రియతే రేతోఽపస్యా అపస్యా ఉప దధాతి యోనావేవ రేతో దధాతి పఞ్చోప దధాతి
పాఙ్క్తాః పశవః పశూనేవాఽస్మై ప్ర జనయతి పఞ్చ దక్షిణతో వజ్రో వా అపస్యా వజ్రేణైవ
యజ్ఞస్య దక్షిణతో రక్షాగ్స్యప హన్తి పఞ్చ పశ్చాత్ [౫౪] ప్రాచీరుప దధాతి పశ్చాద్వై
ప్రాచీనగ్ం రేతో ధీయతే పశ్చాదేవాఽస్మై ప్రాచీనగ్ం రేతో దధాతి పఞ్చ
పురస్తాత్ప్రతీచీరుప దధాతి పఞ్చ పశ్చాత్ప్రాచీస్తస్మాత్ప్రాచీనగ్ం రేతో ధీయతే ప్రతీచీః ప్రజా
జాయన్తే పఞ్చోత్తరతశ్ఛన్దస్యాః పశవో వై ఛన్దస్యాః పశూనేవ
ప్రజాతాన్థ్స్వమాయతనమభి పర్యూహత ఇయం వా అగ్నేరతిదాహాదబిభేథ్సైతా [౫౫]
అపస్యా అపశ్యత్తా ఉపాఽధత్త తతో వా ఇమాం నాఽత్యదహద్యదపస్యా ఉపదధాత్యస్యా
అనతిదాహాయోవాచ హేయమదదిథ్స బ్రహ్మణాఽన్నం యస్యైతా ఉపధీయాన్తై య ఉ
చైనా ఏవం వేదదితి ప్రాణభృత ఉప దధాతి రేతస్యేవ ప్రాణాన్దధాతి
తస్మాద్వదన్ప్రాణన్పశ్యఞ్ఛృణ్వన్పశుర్జాయతేఽయం పురో [౫౬] భువ ఇతి పురస్తాదుప
దధాతి ప్రాణమేవైతాభిర్దాధారాఽయం దక్షిణా విశ్వకర్మేతి దక్షిణతో మన
ఏవైతాభిర్దాధారాఽయం పశ్చాద్విశ్వవ్యచా ఇతి
పశ్చాచ్చక్షురేవైతాభిర్దాధారేదముత్తరాథ్సువరిత్యుత్తరతః శ్రోత్రమేవైతాభిర్దాధారేయముపరి
మతిరిత్యుపరిష్టాద్వాచమేవైతాభిర్దాధార దశదశోప దధాతి సవీర్యత్వాయాఽక్ష్ణయో- [౫౭]

ప దధాతి తస్మాదక్ష్ణయా పశవోఽఙ్గాని ప్ర హరన్తి ప్రతిష్ఠిత్యై యాః ప్రాచీస్తాభిర్వసిష్ఠ ఆర్ధ్నోద్యా దక్షిణా తాభిర్భరద్వాజో యాః ప్రతీచీస్తాభిర్విశ్వామిత్రో యా ఉదీచీస్తాభిర్జమదగ్నిర్యా ఊర్ధ్వాస్తాభిర్విశ్వకర్మా య ఏవమేతాసామృద్ధిం వేదర్ధ్నోత్యేవ య ఆసామేవం బన్ధుతాం వేద బన్ధుమాన్భవతి య ఆసామేవం క్లృప్తం వేద కల్పతే- [౫౦] ఽస్మై య ఆసామేవమాయతనం వేదాఽఽయతనవాన్భవతి య ఆసామేవం ప్రతిష్ఠాం వేద ప్రత్యేవ తిష్ఠతి ప్రాణభృత ఉపధాయ సంయత ఉప దధాతి ప్రాణానేవాఽస్మిన్ధిత్వా సంయద్భిః సం యచ్ఛతి తథ్సంయతాగ్ం సంయత్త్వమథో ప్రాణ ఏవాఽపానం దధాతి తస్మాత్ప్రాణాపానౌ సం చరతో విషూచీరుప దధాతి తస్మాద్విష్వఞ్చౌ ప్రాణాపానౌ యద్వా అగ్నేరసంయత- [౫౯] మసువర్గ్యమస్య తథ్సువర్గ్యోఽగ్నిర్యథ్సంయత ఉప దధాతి సమేవైనం యచ్ఛతి సువర్గ్యమేవాఽకస్త్ర్యవిర్వయః కృతమయానామిత్యాహ వయోభిరేవాఽయానవ రున్ధేఽయైర్వయాగ్ంసి సర్వతో వాయుమతీర్భవన్తి తస్మాదయగ్ం సర్వతః పవతే॥[౬౦]

*పశ్చాదేతాః పురోఽక్ష్ణయా కల్పతేఽసంయతం పఞ్చత్రిగ్ంశచ్చ॥***5.2.10**||

గాయత్రీ త్రిష్టుబ్జగత్యనుష్టుప్పఙ్క్త్యా సహ। బృహత్యుష్ణిహా కకుథ్సూచీభిః శిమ్యన్తు త్వా॥ ద్విపదా యా చతుష్పదా త్రిపదా యా చ షట్పదా। సచ్ఛన్దా యా చ విచ్ఛన్దాః సూచీభిః శిమ్యన్తు త్వా॥ మహానామ్నీ రేవతయో విశ్వా ఆశాః ప్రసూవరీః। మేఘ్యా విద్యుతో వాచః సూచీభిః శిమ్యన్తు త్వా॥ రజతా హరిణీః సీసా యుజో యుజ్యన్తే కర్మభిః। అశ్వస్య వాజినస్త్వచి సూచీభిః శిమ్యన్తు త్వా॥ నారీ- [౬౧] స్తే పత్నయో లోమ వి చిన్వన్తు మనీషయా। దేవానాం పత్నీర్దిశః సూచీభిః శిమ్యన్తు త్వా॥ కువిదఙ్గ యవమన్తో యవం చిద్యథా దాన్త్యనుపూర్వం వియూయ। ఇహేహైషాం కృణుత భోజనాని యే బర్హిషో నమోవృక్తిం న జగ్ముః॥[౬౨]

నారీస్త్రిగం శచ్చ||5.2.11||

కస్త్వా చ్ఛ్యతి కస్త్వా వి శాస్తి కస్తే గాత్రాణి శిమ్యతి। క ఉ తే శమితా కవిః॥ ఋతవస్త ఋతుధా పరుః శమితారో వి శాసతు। సంవథ్సరస్య ధాయసా శిమీభిః శిమ్యన్తు త్వా॥ దైవ్యా అధ్వర్యవస్త్వా చ్ఛ్యన్తు వి చ శాసతు। గాత్రాణి పర్వశస్తే శిమాః కృణ్వన్తు శిమ్యన్తః॥ అర్ధమాసాః పరూగ్ంషి తే మాసాశ్ఛ్యన్తు శిమ్యన్తః। అహోరాత్రాణి మరుతో విలిష్టగ్ం [౬౩] సూదయన్తు తే॥ పృథివీ తేఽన్తరిక్షేణ వాయుశ్ఛిద్రం భిషజ్యతు। ద్యౌస్తే నక్షత్రైః సహ రూపం కృణోతు సాధుయా॥ శం తే పరేభ్యో గాత్రేభ్యః శమస్త్వవరేభ్యః। శమస్థభ్యో మజ్జభ్యః శము తే తనువే భువత్॥[౬౪]

విలిష్టం త్రిగ్ంశచ్చ||5.2.12||

విష్ణుముఖా అన్నపతే యావతీ వి వై పురుషమాత్రేణాఽగ్నే తవ శ్రవో వయో బ్రహ్మ జజ్ఞానగ్గ్ స్వయమాతృణ్ణామేషాం వై పశుర్గాయత్రీ కస్త్వా ద్వాదశ||12||

విష్ణుముఖా అపచితిమాన్ వి వా ఏతావగ్నే తవ స్వయమాతృణ్ణాం విషూచీనాని గాయత్రీ చతుష్షష్టిః॥౬౪॥

విష్ణుముఖా స్తనువే భువత్॥

॥హరిః ఓమ్॥

॥శ్రీ కృష్ణార్పణమస్తు॥

॥ఇతి పఞ్చమ కాణ్డే ద్వితీయః ప్రశ్నః॥